

16. Формування інформаційної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів : науково-методичні рекомендації ДНПБ України ім. В.О.Сухомлинського ; упоряд. А.І.Рубан. – К., 2005. – 64 с.
17. Цимбалару А.Д. Компонентно-структурний аналіз поняття «освітній простір» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/20_PRNiT_2007/Pedagogica/23997.doc.htm.
18. Шикиринська О.В. Розвиток логіко-математичного мислення старших дошкільників у контексті Концепції нової української школи / О.В. Шикиринська // La science et la technologie à l'ère de la société de l'information: coll. de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» з авес des matériaux de la conf. scientifique et pratique internationale, Bordeaux, 3 mars, 2019. Bordeaux : OP «Plateforme scientifique européenne», 2019. V.6. p. 61-65.

ОРГАНІЗАЦІЯ СВЯТА ЯК КОЛЕКТИВНОЇ ТВОРЧОЇ СПРАВИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Тетяна Соколюк, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: О.П. Демченко, кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORGANIZATION OF THE HOLIDAY AS A COLLECTIVE CREATIVE BUSINESS OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN

Tetyana Sokolyuk, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті показано, що в науковому дискурсі проблема використання свята як форми виховання розкрита недостатньо як на теоретичному, так на методичному рівні. Розкрито специфіку свята, його значення в процесі розв'язання завдань виховання молодших школярів. Представлено технологічні особливості його організації як колективної творчої справи.

Ключові слова: форма виховання, свято, технологія колективного творчого виховання, колективна творча справа.

Abstract. The article shows that in the scientific discourse the problem of using the holiday as a form of education is revealed not so much on the theoretical as in the methodological level. The specifics of the holiday, its importance in the process of solving the problems of education of junior pupils are revealed. The technological features of his organization as a collective creative work are presented.

Key words: form of upbringing, holiday, technology of collective creative education, collective creative work.

В умовах відродження національних традицій, упровадження Концепції «Нова українська школа» змінюються акценти в реалізації функцій педагогічної діяльності. Все більшого значення надається виховній складовій освітнього процесу. В зв'язку з цим, важливе місце в цій системі посідає позаурочна виховна діяльність, спрямована на створення умов для творчої самореалізації кожної дитини, її всебічний розвиток. Відповідно до цього ускладнюються вимоги до організації позаурочної виховної роботи вчителя початкової школи, що потребує збагачення змісту, використання технологій виховання.

У процесі організації позакласної роботи також перед учителем стоїть завдання оптимального вибору виховної форми, яка буде адекватною змісту виховання, відповідатиме віковим та індивідуальним особливостям молодших школярів, створюватиме умови для творчого розвитку особистості. Важливе місце в системі позакласної виховної роботи займає свято, яке є комплексною формою виховання, передбачає організацію різнобічної діяльності молодших школярів протягом тривалого часу.

Не зважаючи на те, що свято як масова форма виховної роботи активно використовувалась у радянській школі, воно не втрачає своєї актуальності й на сучасному етапі становлення системи національного виховання. Проте в умовах реформування Нової української школи необхідно змінювати методику його організації, базуючись на засадах діяльнісного та технологічного підходів. Це дозволить уникнути формалізму й шаблонності,

наповнити його новим змістом відповідно до соціокультурних умов, мети національного виховання.

Студіювання інформаційних джерел показує, що свято є об'єктом наукових розвідок у декількох напрямках: як елемент культури та світогляду українців (В.Борисенко, О.Воропай, Т.Гаєвська, К.Сосенко, В.Скуратівський та ін.); як феномен, що має соціальну природу (С.Безклубенко, В.Бодак, Д.Ентіс та ін.); як культурно-видовищне дійство й форма дозвілленої роботи, що потребує сценарно-режисерської розробки (С.Деркач, В.Зайцев, В.Матушенко, Ю.Перенчук та ін.); як одна з форм у системі позакласної виховної роботи (Б.Вульф, О.Дубасенюк, І.Іванов, В.Караковський, М.Красовицький, Т.Сущенко, Н.Яременко та ін.).

Аналіз виховної практики засвідчує, що в досвіді роботи вчителів початкових класів свято використовується досить часто, однак існують суттєві недоліки в його організації. Воно часто проводиться як виховний захід, коли вчителі користуються готовими сценаріями, які публікуються в фахових журналах, методичних збірниках; зводять підготовку свята до декількох репетицій; ігнорують законами режисури в процесі створення сценарію свята тощо. Максимальний виховний ресурс свята реалізується, коли воно буде проводитися за технологією колективного творчого виховання, коли діти стануть співавторами свята на всіх його етапах, будуть включатися в різнобічну діяльність у процесі його підготовки й проведення.

Аналіз наукового дискурсу [2; 5; 7 та ін.] дав підставу зробити висновок, що немає чіткого визначення свята як форми виховання. Зокрема, свято характеризується як явище неоднозначне, в якому часто переплітається сумне і веселе, мають місце хвилини пошавлення і мовчазної душевної зосередженості, ясне бачення нашого спільного минулого і, можливо, перший у житті серйозний погляд у власне майбутнє [5].

Поняття «свято» [5; 7]. розглядається в декількох значеннях, як: соціально-культурний і розвивально-виховний акт, що сприяє творенню людських цінностей, створенню умов для всебічного розвитку школярів; вільний час, коли відзначається певна подія, що супроводжується святковим ритуалом, символічною дією, чимось надзвичайно радісним чи урочистим; відпочинок дітей від навчальної діяльності; форма виховання. Характерною особливістю свята є те, що воно часто присвячується знаковим подіям державним і народним святам, природнім явищам, порам року, народним чи колективним традиціям.

Як педагогічна категорія, «свято» позначає таку організацію дозвілля учнів, яка ґрунтується не лише на сприйнятті, а й на активній дії, пов'язане з різноманітними формами самовираження, які включають позитивне ставлення до тих чи інших дат, подій, традицій. Відповідно до цього, бути присутнім на святі – означає брати участь у ньому, в тих масових діях, які базуються на співпереживанні, спільній діяльності всього колективу [5].

Окрім поняття «свято» використовується ще декілька термінів: «дитячий ранок» - як правило проводиться в першій половині дня з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку; «вечір» - організовується зі старшокласниками і дорослими у вечірній час; «бал» - супроводжується музикою та класичним танцем (осінній бал, новорічний бал-маскарад, випускний бал тощо).

На думку, О.Демченко [2], свято як форма виховання характеризується низкою *особливостей*: поєднання педагогічно керованого дозвілля учнів, освоєння ними традицій і звичаїв з різнобічним вихованням дітей; забезпечення непрямого впливу на особистість через спеціально створені умови, атмосферу, емоційність проведення свята; використання комплексу методів виховання, які забезпечують формування ціннісних орієнтацій і загальної культури, всебічний розвиток особистості; використання засобів, які акумулюють різні види мистецтв (музику, пісню, танець, поетичне слово, народне мистецтво тощо) та передбачають їх інтеграцію; включення дітей у спільні з колективом дії, які базуються на співпереживанні, емоційній єдності; створення можливостей для самовираження, самореалізації, розвитку творчих здібностей учнів.

Вважаємо, що організувати свято потрібно на засадах технологічного підходу [4].

Підвищити його результативність можливо за умови використання проектної технології [1; 6] або як колективної творчої справи [3]. Узявши за основу технологію колективного творчого виховання [3], методичні рекомендації щодо проведення свята [2; 5; 7-12], виділимо *послідовність* його організації, яка включає етапи:

➤ Колективне планування й створення проекту / сценарію:

Визначення теми, мети, ідеї його проведення; вибір виду (календарне, театралізоване дійство тощо); створення сценарію свята, що передбачає:

- поєднання в змісті пізнавального, прикладного, художнього і психолого-педагогічного аспектів;
- переплетення документальності й художньої образності;
- визначення ідеї, головної сюжетної лінії, навколо якої буде розгортатися сценарних хід, визначатися ведучі, художні номери, ігри тощо;
- використання в основі сюжету документальних або спеціально продуманих подій, введення відповідних образів, реальних чи вигаданих ведучих, героїв, дійових осіб;
- дотримання законів драматургії, визначення сценарного ходу, послідовне викладення окремих елементів дійства, в яких розкривається тема, показуються переходи від однієї до іншої частини; літературно-драматична розробка матеріалу;
- забезпечення активного характеру, передбачення дійства: плетіння вінків, колядування чи щедрування, ігри, карнавал тощо;
- добір художньо-педагогічних засобів, які забезпечать емоційну насиченість і переживання, урочистість, піднесений настрій і веселощі, єднання загального й особистого;
- використання національної (державної / народної) та спеціально створеної (факел, «серце» тощо) символіки.

Вилічення ради справи, об'єднання дітей у творчі групи, розподіл доручень і ролей.

Робота над створенням сценарію є колективною творчістю, до якої необхідно залучати вихованців, при потребі, батьків, колег, старшокласників. Організація свята за технологією колективного творчого виховання унеможливорює механічне використання розроблених кимось сценаріїв. На початковому етапі його створення доречно опрацювати різні літературні джерела, сценарії свят аналогічної тематики для того, щоб, з одного боку, знайти й творчо використати необхідний матеріал, а з другого, уникнути калькування. Багато свят є традиційними й проводяться щорічно, але щоразу потрібно вносити зміни в попередній сценарій або повністю його оновлювати. Необхідно відмовлятися від традиційного підходу до створення сценарію свята за спрощеною схемою «вірш – пісня / танець)», згідно якого не передбачається продумування сценарного ходу, літературно-драматичної розробки свята.

➤ Колективна підготовка згідно з розробленим проектом / сценарієм:

– Організація творчої діяльності учнів з підготовки свята в групах, здійснення періодичного контролю й аналізу проведеної дітьми підготовчої роботи.

– Визначення часових рамок проведення колективної творчої справи та матеріальних ресурсів, вирішення фінансово-економічних питань (виготовлення чи придбання костюмів, ігрового реквізиту, подарунків, квітів тощо).

– Підготовка ведучих свята, які визначаються залежно від теми й особливостей сценарію свята. Доречно, коли ведучі будуть органічно вплітатися в контекст свята, будуть оригінальними (історичні герої, казкові чи вигадані персонажі тощо). Слід уникати традиційного підходу до вибору ведучих, коли ведення свята доручають просто першому й другому ведучому, або учневі та учениці, або хлопчикові та дівчинці.

– Підготовка художніх номерів, ігор, розваг, відпрацювання епізодів свята, проведення необхідної кількості репетицій та генеральної репетиції.

– Оформлення сцени, зали та інших приміщень; забезпечення звукового й музичного супроводу свята.

– Запрошення гостей, глядачів.

➤ Колективне проведення свята відповідно до розробленого сценарію.

Святкове дійство для молодших школярів може тривати близько 45-60 хв., але воно має бути динамічним, щоб постійно зосереджувати увагу глядачів і учасників, підтримувати урочистий настрій та емоційну піднесеність. Під час проведення свята необхідно дотримуватися структурних етапів, які попередньо мають бути прописані в сценарії.

– *Експозиція* – вступна, вихідна частина сценарію, яку доречно розпочинати з пісні, танцю, музики, урочистих слів ведучих, віршів, палких привітань тощо. На початку свята ведучі також коротко повідомляють про подію, традицію, дату, з приводу яких проводиться торжество. В цій частині свята з перших хвилин потрібно створити піднесений емоційний настрій аудиторії, відчуття урочистості.

– *Зав'язка* – подія, яка дає поштовх для розвитку всіх наступних епізодів. Це може бути сценка, діалог героїв, монолог, показ слайдів і коментар, кінофрагмент, уривок з літературного твору тощо.

– *Основна дія* (розвиток дії) складається з низки взаємопов'язаних і взаємозумовлених епізодів (сценок, читання віршів, діалогів між ведучими чи учасниками, художніх номерів, привітань, проведення ігор тощо), завдяки яким розгортається сценарний хід. Кожен з них має свою логіку, свою внутрішню композицію, через яку «червоною ниткою» проходять ідея та тема сценарію.

Ланцюг епізодів об'єднуються в струнку композицію сценарним ходом. Організатори повинні знати декілька варіантів сценарних ходів. Наприклад, хронікально-історичний хід означає, що в його основі покладено хроніку подій, їх історичну відповідність. Персоніфікований хід передбачає наявність в основі сценарію образу, через призму якого будеться дійство, навколо якого розвертаються події (Тарас Бульба, Гетьман, Господар, Зима, Мати, Батьківщина тощо).

– *Заклучна частина свята* – це кульмінація та фінал, які є найяскравішими за своїм емоційним навантаженням фрагментами свята (зустріч друзів, загибель головного героя, покаяння, вручення подарунків, клятва тощо). Це дуже важлива складова композиції, її відсутність чи «змазаність» породжують відчуття незавершеності всього свята. Фінал несе в собі особливе навантаження, бо є найбільш зручним моментом для максимального вияву активності учасників свята. Можливі варіанти фіналу: об'єднаний виступ на сцені всіх учасників, загальне виконання фінальної пісні, прийняття листа, звернення, посвята, клятва.

➤ Колективний аналіз спільної діяльності, оцінка її змістовності, результативності, активності дітей (рефлексія). Насамперед, педагог має об'єктивно проаналізувати хід підготовки й проведення свята, активність і внесок кожного вихованця на різних етапах його організації. Також важливо стимулювати учнів висловлювати думки щодо своєї участі в проведенні свята, активності товаришів; давати пропозиції щодо подальшої творчої діяльності членів колективу.

Отже, для розв'язання оновлених завдань виховання молодших школярів необхідно добирати методичний інструментарій, оптимально поєднувати форми й методи виховної роботи. Однією з ефективних форм національного виховання є свято, яке має комплексний характер, створює умови для всебічного розвитку кожної особистості, її творчої самореалізації. Результативність використання свят у виховній роботі з молодшими школярами буде досягатися за умови дотримання вимог технології колективного творчого виховання. Перспективним напрямом для подальших наукових розвідок є технологічна розробка різних видів свят залежно від напрямку виховання молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Демченко О. П. Проблеми використання проектної технології у навчально-виховній роботі з молодшими школярами/ О. П. Демченко // збірник наукових праць БДПУ. – Педагогічні науки. - №2. – Бердянськ : БДПУ, 2009. – С.61-70.
2. Демченко О. П. Свято як форма національного виховання молодших школярів: технологічний аспект/ О. П. Демченко // Проблеми українського національного виховання : збірник наукових праць / за ред. Н. Скотної, М. Чепіль. – Дрогобич : РВВ ДДПУ ім.І.Франка, 2013. – С.261-272.
3. Иванов И.П. Энциклопедия коллективных творческих дел [Текст] / И.П.Иванов. – М., 1989. – 208 с.

4. Карук І.В. Наступність у використанні проблемного методу навчання як один із засобів активізації пізнавального інтересу дошкільників та молодших школярів // Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 3-4 лютого 2017 р. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2017. – С. 10-15.
5. Класному керівнику : як організувати й провести свято [Текст] / упоряд. Л.Шелестова, Н.Чиренко. – К. : Шкільний світ, 2009 . – 126 с.
6. Колеснік К.А. Організація колективної творчої діяльності у процесі мовленнєвої роботи на уроках рідної мови / К.А. Колеснік //Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського,10-11 листопада 2015р.) / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД», 2015. – С. 190-194.
7. Коломієць А. М., Лазаренко Н.І. Концептуальні засади розвитку наукової діяльності педагогічного університету на сучасному етапі розвитку суспільства / А.Коломієць, Н.Лазаренко, Є.Громов // Освітній простір України : Науковий журнал. – Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2017. – Вип. 9. – С. 74-80.
8. Лазаренко Н. Культура мовлення як невід’ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога / Н. І. Лазаренко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : Збірник наукових праць / [гол.ред. Н. Л. Іваницька]. – Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2016. – Вип.23. – С.36-42.
9. Лазаренко Н. И. Проектная технология в обучении: от веб-квеста до блог квеста / Н. И. Лазаренко // Педагогические инновации – 2017: материалы международной научно-практической интернет-конференции, Витебск, 17 мая 2017 г. / Витеб. гос. ун-т ; редкол.: Н.А. Ракова (отв. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2017. – С. 88.
10. Лазаренко Н. І. Теоретико-методологічні засади підготовки фахівців в умовах сучасних трансформаційних змін / Н. І. Лазаренко // Actual question and problems of development of social sciences : Conference Proceedings. – Kielce: Holy Cross University. – P.172-175.
11. Лазаренко Н. І. Формування у молодших школярів поняття про слово у взаємозв’язку його лексичних та граматичних значень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.02 «Методика викладання (української мови)» / Н. І. Лазаренко. – К., 1993. – 24 с.
12. Режисура шкільних свят [Текст] / упор. М.Голубенко, О.Шатохіна. – К. : Шкільний світ, 2009. – 128 с.